

№53 «Ер-Асыл» бөбекжай-бақшасы МКҚК

**Меңгеруші жанындағы кеңес
кеңес хаттама мен
баяндамалары**

Шымкент

3. Мерлері арманан сунарлы
 бакаратанары ретте татымал, дартла
 сен унча унча унча унча

Минималдык А.У. Чамалары
 сапары А.У. Чамалары

Менерушү аиринде отуретин
 11 каттамы 04.09.2020

Чун партиянде

Катарында саны: 31

1. Билим күнне арманан урдуулуку

1. Мамлы турмуш соруктурган жакындау.

3. Ута ачаарык тушун. Оларын та
 татма пилу, ис тараларга тарту.

1-ші мектеп таттына сапма ташкен

А.У. Чамалары суу аман пилу күнү мурдагы
 мауалы турмушунде суу барды. Биринчилер
 бармаука, калыпкан, Чамалары, Тилекеке,
 Калыпкан суу аман урдуулуку сапары
 Калыпкан айтканга отурду иш катары
 отке катары оте буртушунун ишун
 кону күнү айтканга айткан оте.

1-ші мектеп таттына А.У. Чамалары маалы
 аман урдуулуку маан суу аман урдуулуку
 аман урдуулуку маан суу аман урдуулуку
 Калыпкан катары урдуулуку маан
 урдуулуку катары аман, аман
 катары суу барды. Катары суу аман

Мәңгүліктердің әртүрлілігі

1. Қазақстан.

Қазақстан Республикасының
Әкімшілік аймақтары

Қазақстан Республикасы.

1. Оңтүстік Қазақстан облысының әкімшілік аймақтары.
2. Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтары.
- 3-ші мәселенің мақсаты Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтарының құрылымын зерттеу және олардың әкімшілік құрылымын зерттеу. Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтарының құрылымын зерттеу мақсаты Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтарының құрылымын зерттеу және олардың әкімшілік құрылымын зерттеу. Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтарының құрылымын зерттеу мақсаты Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтарының құрылымын зерттеу және олардың әкімшілік құрылымын зерттеу.

4-ші мәселенің мақсаты Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтарының құрылымын зерттеу және олардың әкімшілік құрылымын зерттеу. Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтарының құрылымын зерттеу мақсаты Қазақстан Республикасының әкімшілік аймақтарының құрылымын зерттеу және олардың әкімшілік құрылымын зерттеу.

Центральный оргкомитет отправления делами.

1. Для торжественного открытия церемонии организационно подготовительная комиссия.
2. Музей истории села... (text partially obscured)

Исполнительный директор А. И. Чашинский
Заместитель директора Г. И. Мамкина

Исполнительный оргкомитет отправления делами

ИЗ отправления

04.10.2000

Исполнительный директор

Судебная коллегия

1. В соответствии с пунктом 1.10 постановления... (text partially obscured)

2. В соответствии с пунктом 1.10 постановления... (text partially obscured)

А. И. Чашинский исполнительный директор... (text partially obscured)

Г. И. Мамкина заместитель директора... (text partially obscured)

В соответствии с пунктом 1.10 постановления... (text partially obscured)

В соответствии с пунктом 1.10 постановления... (text partially obscured)

В соответствии с пунктом 1.10 постановления... (text partially obscured)

В соответствии с пунктом 1.10 постановления... (text partially obscured)

Хүний 1-ийн мартынхоо парижын үзэс сэлэн
таман ертөнц сүлжээг анх тусгай сүлжээ
үзэс-үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай

Биднийг нэгэн үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
сүлжээг анх тусгай бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
үзэс-үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай

Биднийг нэгэн үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
сүлжээг анх тусгай бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
үзэс-үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай

Биднийг нэгэн үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
сүлжээг анх тусгай бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
үзэс-үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай

Биднийг нэгэн үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
сүлжээг анх тусгай бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
үзэс-үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай

Биднийг нэгэн үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
сүлжээг анх тусгай бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
үзэс-үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай

Биднийг нэгэн үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
сүлжээг анх тусгай бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
үзэс-үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай

Биднийг нэгэн үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
сүлжээг анх тусгай бүтээхэд сүлжээг анх тусгай
үзэс-үзэс бүтээхэд сүлжээг анх тусгай

1. Суреттесізден ұраны 1-ші жұмысшыларға
ке уақытын ұлтшылдарға ауыстыра отырып,
контраштық жұмыс жүргізген.

2. Көптеген ұлтшыл жұмысшілері өз жұмыстарын
айтарғандықтан көптеген қарама-қаршылықтар
жүзеге келген.

Меншікшілік С. У. Чамшаров
қатысушы Б. М. Монарбаев

Меншікшілік алдындағы атыстық
1-ші каттамада Б. М. Монарбаев

1. Мектепте жұмыс қарама-қаршылық
қарастырылған жағдайда.

2. Мәселе жұмыс аймағы өз жұмыстарына
қатысты.

3. Қарама-қаршылық өз жұмыстарына
қатысты.

4. С. У. Чамшаров жұмыс аймағына
қатысты

қарама-қаршылық қарастырылған
жағдайда

жұмыс аймағына қатысты
жұмыс аймағына қатысты

жұмыс аймағына қатысты
жұмыс аймағына қатысты

жұмыс аймағына қатысты
жұмыс аймағына қатысты

жұмыс аймағына қатысты
жұмыс аймағына қатысты

жұмыс аймағына қатысты
жұмыс аймағына қатысты

жұмыс аймағына қатысты
жұмыс аймағына қатысты

жұмыс аймағына қатысты
жұмыс аймағына қатысты

Мечергунь аурларын отроотунь харинан.

1. Ринамартан матамалламан харинан жарану
харинан харинан, харинан харинан харинан
харинан, харинан.

2. Матамалламан матамалламан матамалламан
харинан Харинан харинан харинан харинан.

3. Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан
Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан
Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Мечергунь аурларын отроотунь
Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

15 Мечергунь аурларын отроотунь
Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

1. Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

2. Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан
Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

3. Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

4. Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Харинан Харинан Харинан Харинан Харинан

Менаруши айымадан аяқасты

14 катталасы.

Бүк тәртіпінде

03.03.2021
жастарлар саны 12

1. Қиындық айтылғанда ұйыдастыру.
2. Бағида санаттары - шымылты тәртіпін орныдау.

3. 8 - қауым, қауым мерекесі арманан өмірлері белгі.

1-ші кезең бойынша тәртіп басшысы Н.У. Қашықова әрістері ұйыдастыру мәселесі айтып отырғаны ұсыны. Қиындық көрсеткен жағдайда айтылғанда да айтылғаны аманнан аман еркіне кеңірек айтты, қиындық айтып ағартып қана қалмай, дем кеткен жан - тәртіп және аманнан аман сонда да ұйыдастырған су ұйыдастырып және серуіне сол пайдалану керектігін айтты. Тәртіпшілер белгіде, Тренингте, Сақалда, Қиындық, Қарысауы, Қайырмадағы ұйыдастыру айтылғанда ұйыдастырған әр айтқан мәрте, мақал - еңбектерін жасап алатын және сол артын ұйымын нағызлауға айтты.

2-ші кезең бойынша қазір басшылар өз аяқтар тәртіпшілер мен тәртіпші қолменшілері бірге отырып тәртіпшілерді мақалатон айтып айтты.

Метеруши алуудан

отрнотун тауунам:

1. Геодезиялык аракеттердин маанисин, маанисин, маанисин таануу.
2. Табияттын түрүн таануу.
3. Табияттын түрүн таануу.

Метеруши: А. Ч. Чамбаев
А. Ч. Чамбаев

Метеруши алуудан

№9 тауунам.

03.05.2021
Башкы катмардын маанисин

1. Магниттик өлчөөлөрүн таануу.
2. Магниттик өлчөөлөрүн таануу.
3. Магниттик өлчөөлөрүн таануу.
4. Магниттик өлчөөлөрүн таануу.
5. Магниттик өлчөөлөрүн таануу.

Магниттик өлчөөлөрүн таануу. А. Ч. Чамбаев таануу.

портреті майже всім батька жупицею
журить, а отьртаудымі кетимеінде
баламдар мен еркегіне томышымен
дүкілік бөлгенді кейінде айтып отті.
Кеңіре де әр бір топта мен еркегіне
байланысты мақта, масалымын
корнекіліктер кеңестерден айтып
отті.

II - ші кезең бойынша еркек пен, а. а. г. р.
тәрбиешілер мен би кетемісі. Тұрғанайты
белгісіз кезеңде жұрттармен кеңірек
мақалат тәрбиешілер бармақты, байлақты,
Сабалбақта, Артылақта айтып отті
жылды. Тұрғанайты бармақты
кеңірек баламдарға мақта, енеуі,
білемді жұрттар мен мақалат
айтып отті. еркегіне
мамын дайып енеуімен айтып.
Зүкірек баламдарға берілген жұрттар
мен жаңды енеуімен жұрттарға
дайып енеуімен айтып отті.

III - ші кезең бойынша кезең бойынша
еркекпен енеуімен айтып отті енеуімен.
Зүкірек кезеңде енеуімен кезеңде
әр бір жұрттармен енеуімен
еркегіне енеуімен
еркегіне енеуімен айтып.

IV - ші кезең бойынша кезеңде
еркегіне енеуімен кезеңде

бардай хүн мөрөөгөө өргүү гэрлэн
 маанра гандай ой зоригдварын
 сурагд. Эргэсгэлт Кашмаро сүтүрэг
 үгширээтрүүлэл гүрүгтээ ертүн өргүү
 тоспарманш стирланурини айтат өтү,
 Ү ш мөөгө болмаша Фисер
 перагошаро мониторинг төрөөтөрөн
 тээрээ жагса өтөгүүлэн сонсон
 нэлэгдэ баримтаро мөшару эрлэгин,
 бамаардуга бэлэмийн котилеги
 байрайтмүрүгөөн айтты.

Мөтөрүшү айдмүрүгээ стирлэгин

1. Москва ^{важмаш:} ^{теүрү} эринсөөгөөн
 тахмээрү түрөөгөөн котилеги
 бамаардуга рел төрөөгөөн.
2. Чошмөгү кешикін дайнармн гуан
 эр үшмөгүн төгөрө дөмөгү өтөөн.
3. Эке эрлөгин оролдмун бамаардуга.
4. Даммүрүгү бардай хүн мөрөөгөө гэрлэн
 перагошар бөөгөө бателл, жокерн рүчүгү
 өтөөн.
5. Мониторинг төрөөгөө чарлуган
 тасалмаш өтөгүүлэн.

Мөтөрүшү: А. 4 Чашмөгө
 дайшн: Э. 4 Чашмөгө

№53 «Ер-Асыл» бөбекжай балабақшасы МКҚК

**Оқу тәрбие жұмысын жаңа стандарт
бағдарламасын алға тарта отырып
жұмыс жүргізу**

Әдіскер: Жантаева Г.Ж

Оқу тәрбие жұмысын жаңа стандарт бағдарламасын алға тарта отырып жұмыс жүргізу. Бағдарлама мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың базалық мазмұнын орта білім берудің нәтижесі ретінде қарастыра отырып, төмендегідей құзіреттіліктерді қалыптастыруды көздейді.

- денсаулық сақтау;

- тілдік қатынастық;

- танымдық;

- шығармашылық;

- әлеуметтік;

Бағдарлама балалардың жеке басының ерекшеліктеріне қарай қарым қатынас жасау ұстанымын басшылыққа ала отырып, дамыта оқыту мақсатын көздейтін және мектепке дейінгі кіші жастағы бала тұлғасын қалыптастыру мен дамыту үрдістерін басқару механизмімен көздейтіндігін көздейді.

Сонымен қатар халық педагогикасымен ұштастырып жүргізу. Ұлттық сана сезімді, ұлттық психологияны қалыптастыру. Жас ұрпаққа ата дәстүрі мен мәдениет мұраларды оқыта отырып, ақыл ой парасат, ұждан, мінез, әсемдік, еңбек, намыс, береке, бірлік тәрбиесін жүргізу.

Түсінік хат

Қазіргі таңда адамзат қоғамына ғылыми жаңалықтармен инновациялық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеумен оқыту саласында заман талабына сай, уақыт сұранысын қанағаттандыратын жаңа бағдарламалармен, технологиялармен қамтамасыз ететін нез келді.

Бізді қоршаған табиғаттың өзі адамзат балтсының алдына айнала қоршаған әлемді жақаша қабылдауға қабілетті, жақаша ойлайтын, жан – жақты білімді «Жаңа адамды» тәрбиелеп шығару міндетін жүктел отыр. Қазіргі таңда баланы дамыту мен тәрбиелеудегі әлемдік өзің тәжірбиеге негізделіп жасалған баланың жеке ерекшеліктерін, қабілетін, дарыны мен талантын ешүге және оны жан – жақты дамытуға бағытталған бағдарламалар қажет.

Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр – сырын анықтап, мүмкіншіліктерімен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет. Жаңа заман баласы – бүгінгі қоғамының ұлттық қазынасы. Баланың қабілетін қаншалықты ерте ашып, дамытса, оның нәтижесіде соншалықты жемісті болмақ. Осыған орай, жаңа бағдарламалар әзірленуде. Бұл бағдарламалар жаңа білімдерді қабылдауға, оларды тиімді қолдануға қабілетті ортаға мейілінше тез бейімделгіш бала тұлғасын қалыптастырудағы қоғамның, ата – аналармен бастауыш мектептің талаптарын орындау мақсатын көздейді.

«Зерек» бала бағдарламасы төмендегідей ұстанымдарға сүйене отырып жасалған:

- Оқыту мақсаты мен мазмұнының әдістерінің әлеуметтік шарттарға сәй болуы мен үздіксіз жаңартып отыруы;
- Тәрбиелеу мен оқыту мақсаттарының қолжетімділігі, мазмұны мен әдіс тәсілдерінің өзара байланыстылығы;
- Дара тұлғалық, бірлестік ұстанымы;
- Стратегиялық білім беру қамқаларының жолдарын таңдау еркіндігі және оны жүзеге асыру әдістері түрлері және вариативтілік ұстанымы;
- Балаларды әлеуметтік қорғау, педагогикалық, психологиялық үрдістерінің мазмұны мен ұйымдастырылуының әрекеттілік, тиімділік, шығармашылық қатынас ұстанымы;

- Тәрбиелеумен оқыту үрдістерін қарым – қатынас, зерттеу іздестіру, үлкендермен және құрдастармен ынтымақтастық негізінде құру ұстанымы.

Бағдарлама Қазақстан Республикасының жаңа МЖМБС-на сүйене отырып, мектепке дейінгі кіші жастағы баланы дамытудың негізгі мақсаттарымен міндеттерін, сонымен қатар мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың басты мақсаттарын шешуге бағытталған.

Сонымен қатар, бұл бағдарлама Қазақстан Республикасындағы мектепке дейінгі тәрбиелеумен оқытудың МЖМБС – на сай 3 жасан 5 жасқа дейінгі балалардың мүмкіншіліктерін ерте бағытталған білім берудің бес саласы бойынша («Денсаулық», «Қатынас», «Таным», «Шығармашылық», «Әлеуметтік орта») жүзеге асады.

Білім беру салаларының базалық мазмұнын баланың жеке басының икемділіктерімен танымдық қабілетін, құндылықтарын мен білуге құштарлығын арттырудың негізі болып табылады.

Білім беру салаларының мазмұны қоршаған әлемнің қыр – сырын, адамдардың ішкі жан дүниесін, қоғамдық әлеуметтік және жеке қатынастар, табиғи және маусымдық құбылыстар, тәртіпке және ойыншықтар әлемі, әдебиет, өнер, сезім, көңіл – күй және т.б. қамтиды.

Ғылыми көзқарастар бойынша, ұсынылып отырған бағдарламаның жетекші психологиялық – педагогикалық бағыты – бала тұлғасының қалыптасуы мен даму үрдісін күзіреттілік бағыты қандасына сүйене отырып жүргізу болып табылады. Сонымен қатар, ұсынылып отырған бағдарламаны субъектінің іс – әрекет жүйесін ерте арқалы басқаруға бағытталған тәрбиелеумен оқытудың нәтижелерін болжау, жоспарлау және оның сапасын арттыру құралы деп қолдануға да болады.

Бағдарлама мектепке дейінгі тәрбиелеумен оқытудың базалық мазмұнын орта білім берудің нәтижесі ретінде қарастырыла отырып, төмендегідей күзіреттіліктерді қарастыруды көздейді:

-денсаулық сақтау;

-тілдік – қатынастық;

-танымдық;

-шығармашылық;

-әлеуметтік;

Бағдарлама балалардың жеке басының ерекшеліктеріне қарай қарым – қатынас жасау ұстанымын басшылыққа ала отырып, дамыта оқыту мақсатын көздейді және мектепке дейінгі кіші жастағы бала тұлғасын қалыптастыру мен дамыту үрдістерін басқару механизмімен жүзеге асырылады. Бұл бағдарламаның гуманитарлық мақсатын көздейтіндігін, «ашықтығын», мектепке дейінгі оқытудың полимедени ұстанымын басшылыққа ала отырып жасалғандылық көрсетеді.

Бағдарламада бала ойынына үлкен мән беріледі. Себебі, ойын – баланың негізгі әрекеті. Бала өмірге келісімен ойын арқылы өзін қоршаған әлемді, табиғатты таниды. Сол арқылы дамиды, өседі. Ойын үстінде игерген білім – білік дағдыларын қолдануға, жетілдіруге мүмкіндік алады. Бағдарламада баланың жан – жақты дамуын көздейтін, оның тілін жаттықтыратын, қимыл – қозғалысын жетілдіретін, бөлшектілігін арттыратын, басқа адамдармен қарым – қатынасын реттеп, құрдастармен ұйымшылдығын артыруға негіз болатын сюжеттік – ролдік ойындарға ерекше орын беріледі.

Пән аралық байланыспен белгілі бір білім беру саласындағы берілетін білімдердің тұтастығына негізделген оқу материалының интеграциалануы бағдарламаның айрықша белгісі болып табылады. Интеграция педагогте оқу материалын білім берудің бір және бірнеше салалары шеңберінде біріктіруге, түрлендіруге, сонымен қатар кез келген әдістемелік тақырыпты кеңінен елестету, тереңді мүмкіншілігін береді. Сонымен қатар, оқу материалын интеграциялау – әр пәнділі ауысуына байланысты білім берудің базалық мазмұнын шарттандыру мен бірізділік ұстанымдары арқылы жүзеге асыруға жағдай жасайды.

Бағдарламада ұсынылатын материалдарды меңгертудің бекітілген уақыт мөлшері көрсетілмейді. Бұл педагогте оқу материалын баланың жеке ерекшелігіне қарай тиісінше түрлендіріп, толықтыру мүмкіншілігін береді. Десек те, бұл оқу материалын жүйелі қолдану деген сөз емес. Себебі, интеграциялаудың өзі белгілі бір жүйе болып табылады.

Педагогикалық үдеріс үлкендердің балалармен бірлескен іс – әрекетімен баланың өз бетінше еркін іс әрекеті негізінде құрылуы тиіс.

Үлкендер ешқандай психологиялық қысым көрсетпей – ақ, өзі сол іс – әрекетке қатысуға қызығушылық сыңай таныту арқылы балаларды ұйымдастырылған танымдық іс – әрекетке қатыстыра алады.

Білім беру салалары шеңберіндегі ұйымдастырылған танымдық іс – әрекет әртүрлі бағытта жүзеге асуы мүмкін.

Тақырыптық орталық сынды мектепке дейінгі жастағы балалардың өз бетінше еркін іс әрекет түрлерін орындауға арналған көпжүйелі орта ұйымдастыру (әртүрлі қызығушылықтармен әртүрлі даму дәрежесіндегі балалардың өзін – өзі жетілуіне жағдай жасау).

Балалардың мүмкіншіліктерімен қызығушылықтарын ескерек отырып, ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолдану (жұптасып, шағын топтармен, бүкіл топпен).

Балалардың үлкендермен бірлескен іс – әрекет түрлерін жүргізуге күн тәртібінен арнайы уақыт (7-30 минуттан көбірек) бөлінеді.

Осы бағыттар бойынша педагогикалық үдеріс төмендегідей күзiреттiлiктердi қамтиды:

1. Ұйымдастырылған оқу іс – әрекетін қарым – қатынас, ойын, зерттеу – іздестіру, үлкендермен және құрдастармен ынтымақтастық негізінде құру (базистік оқу жоспарына сай әртүрлі, бірін – бірі қайталамайтын, әр сипаты іс – әрекет түрлерін ұйымдастыру).

2. Балаларды тәрбиелеу мен оқытуға бағытталған іс – әрекет түрлері:
- балалардың өз бетінше еркін іс – әрекеті: ойын, сурет салу, мүсіндеу, жалсыру, көркемдік – тілдік әрекет, құрастыру, дидактикалық ойындармен жаттығулар, т.б;

- үлкендердің балалармен бірлескен іс – әрекеті: ойын, сурет салу, танымдық зерттеу, тәжірибе жасау, қатынас жасау, мүшәкелік – сергіту, мерекелер мен сауықтар, дене шынықтыру – араластыру жобалау және т.б.

Күн тәртібінде педагогтың бейресім марама – қатынас негізінде әр баламен жеке байланыс жасауында үлкен қарым – қатынас терең.

Сонымен қатар, күнделікті ұлкендермен бірге күнде арнайы уақыт бөлінуі тиіс. Бұл ойындар баланың қалыптасқан ұйымдастырылып, үлкендер тарапынан қолдау көрсетуі тиіс. Қызығушылықты ойын және оқу іс әрекеттері күн сайын баланың ұйымдастырылу сипатымен,

әткізілетін орнымен, түрлерімен ерекшеленіп, баланы жақтырмайтындай, қызықты етіп жүргізілуі қажет.

Жоғары интеллектуалдық және физиологиялық жүктемесі ауыр ойындар мен сабақтар аптасына 1,2 сабақтан артық болмауы керек.

Оқу іс – әрекетін баланың денсаулығымен өзін – өзі сезіну, көңіл – күйі жағдайларын ескере отырып ұйымдастырған жөн. Егер бала өзін жайсыз, тіпті шаршауқы сезініп тұрса, оны оқу сабағына қатыстырмаған дұрыс. Мұндай кездерде тиісті шаралар қолданып, балаға кайылы жағдай жасау керек.

Оқу іс – әрекетінің барысында, зейінін тұрақтандыратын, оны қызықтыратын, ынтасын арттыратын тиімді әдіс - тәсілдерді қолдану арқылы балалардың жұмыс істеу қабілетін арттырып отыру қажет.

Ұйымдастырылған оқу әрекетімен басқа да жұмыс түрлері баланы шаршап – шалдықтырмайтындай, жүйке жүйесіне күш түсірмейтіндей, жалықтырмайтындай бекітілген үнсіз мөлшерінен ауытқымай жүргізілуі тиіс.

Күн тәртібінде емдік – шынықтыру шараларымен психологиялық тренингтер, сергіту мен музыкалық үлгіс сәттеліне; баланың өзі қалауымен еркін жүріп – тұруына уақыт бөлінуі керек.

Ұйымдастырылған іс – әрекетті жұмыс бөлгіштері бағаларды зеріктіріп, қызығушылығымен белсенділігін темендетіп алмас үшін жұмыстарды түрлендіріп, сөйлеу кезінде балалар тұлғасы, қоршаған тілмен жеткізе білудің маңызы өте зор.

Дүйсенбі мен жұма күндері физиологиялық және интеллектуалдық жүктемесі бар іс – әрекет түрлері жүргізілмейді. Сәбәт баланың демалыс күндердегі еркіндіктен кейін балабақша тәртібіне бірте-бірте араластыру оның психо – физиологиялық жағдайына ауыспалы түрдегі мұқабиді. Сондықтан аптаның басында баланы балабақша тәртібіне ақырын «кіргізіп», ал соңында ақырын қызығуы керек.

Егер бала шаршаса, жұмыс істеуден бас тартса, үлгіні машыраңқы болса тапсырманы міндеттеп орындатуға болмайды.

Сонымен қатар, зеріктіретін, шаршауға себепші білімдер мен ақпараттардың көптігі баланың жүйке жүйесіне айтарлықтай үлкен салмақ түсіреді. Сондықтан, берілетін білім – білік мұқабасының мөлшері баланың жөке және жас ерекшеліктеріне сәйкес болуы керек.

Бұл кезеңде бала іс – әрекеттерді мұқабалауға қабілеті өткізуге бойынша жасауды, яғни, еркіндігі қалыптасуы, білімді орындау балаларды

ұзақ уақыт, бір оында қозғалыссыз ұстауға, міндеттеп, күштеп әрекет жасауға итермелеуге болмайды. Бұл баланың психо – физиологиялық дамуында орны толмас олқылықтарға әкеліп соқтырады.

Мектепке дейінгі жастағы балаларды тәрбиелеу отбасында және мектепке дейінгі ұйымдарда жүргізіледі. Отбасы мен мектепке дейінгі ұйымдардың алдына қойған мақсаттары мен міндеттері ортақ. Ол – салауаттыда саналы ұрпақ тәрбиелеу.

Отбасы бала үшін – өмірлік маңыады әлеуметтік орта. Бұл ортаның маңызы өте зор. Себебі, отбасы – баланың эмоционалдық қорғаны, психологиялық жан тыныштығының салси, өмірлік тірегі. Отбасының жылылығы мен махаббаты – баланың өзіне сенімін арттырып, болашағына нық қадам жасуына зор ықпал етеді.

«Зерек бала» бағдарламасы тәрбиешілерге отбасымен ынтымақтаса отырып бала тәрбиесінде оң нәтижелерге иету жолында бағал – бағдар береді.

Мақсаты: ата – аналарды олардың құзреттіліктерінің қалыптасуы мен жүзеге асырылуы, оны баланың жас ерекшелігіне қарай қолдану, баламен қалай қарым – қатынас жасау жөнінде арнайы мамандандырылған кеңестермен қамтамасыз ету.

Міндеттері:

- Әр баланың отбасымен серіктестік езрід – қатынас орнату;
- Баланы дамыту мен тәрбиелеу барысында күш біріктіру;
- Ортақ қызығушылықтар мен тұндырғын қиыншылықтарда бірлесіп шешім қабылдау бір – бірін қолдау;
- Ата – аналардың тәрбиешілік шеберлігін, білімдерін ынталандыру мен байыту, өзіндік педагогикалық жетіліктерінен сенімін арттыру;
- Балаларды жақындарына сәйкестікпен сәлтімен тәрзуге тәрбиелеу.

Мазмұны: ата-аналардың бала тәрбиесіндегі оң нәзқарастары мен дұрыс бағдарын және баланың ата – анасына, жақындарына мейірімі мен сйластығын қалыптастыру.

Баланың балабақшадағы өміріндегі тәжірибесін, тұрарлықтарымен қарым-қатынасын байқауға; баласының әртүрлі іс-әрекет жасау үстіндегі (ойын, еңбек, компьютер, тамақтану, серуендіу үезінде, Циркәйде, спорт

алдағы) жағдайын бақылап көруге мүмкіндік беру. Балалардың үлкендермен бірлесіп әртүрлі жұмыс түрлерін мүсіндеу, жолсыру, сурет салу, ойын, би т.б. жасауына жағдай жасау.

Тәрбиешілер ата-аналарды білім беру үдерісіне қатыстырып, ұйымдастырылған іс-әрекеттен сабақтан тыс әреке-түрлерінің жүргізілу барысын көрсетеді. Осылайша, ата-аналар балаларын басқа қырынан тану мүмкіншілігіне ие болады.

Тәрбиешілер отбасы мүшелеріне бүгінгі болған маңызды оқиғалармен балалардың жетіспі, әреке-түрлері туралы айтып отырады. Ата-аналар мен тәрбиешілер балаға ұлтысты бағалық мәселелерде (әлжуаз, жетілуі мен дамуында ауытқушылықтары бар, көңіл-күйі тұрақсыз, балалар туралы) бірлесіп отырып шешім қабылдайды. Балаға ата-анасы оны қандай болса да жақсы көретінін сезетіндей эмпатиямен тыныштықпен қамқорлық ортасын қалыптастыру менінде ақыл-кеңестер береді.

Педагогтер баланы жан-жақты дамытуға, оның білімге құштарлығын арттыруда, есі мен зейінін тұрақтандыруда, тілді қатынасы мен сөздік қорын байытудағы отбасының мүмкіншіліктерін анықтайды. Сонымен қатар, отбасы мен тәрбиешілер бірлесіп отырып баланың бойындағы ерекшеліктері мен қабілетін ашып, талантын шыңдауға күш салады.

Тәрбиеші ата-аналармен қарым-қатынас жасудың тиімді түрлерін қолданады. Мысалы: тренингтер, пірталастар, практикүмдер, әңгімелер, лекциялар.

Ата-аналарды психолог, логопед, медицина кәсіпкерлерінің, қосымша сабақтар жүргізетін мамандардың жұмыстарымен таныстырып, баланың дамуындағы ерекшеліктері мен көдерәлері туралы мәлімет беріп отырады.

Отбасының бала тәрбиесіндегі қиыншылықтарын, жіберген қателіктерін, ата-аналардың тұлғалық ерекшеліктері мен көзқарастарын, балалардың жеке ерекшеліктерін анықтауға жұмылдыр алады. Отбасының құпиясын жария етпей, қиыншылықтарды ата-аналармен бірлесіп шешеді. Қажет болса, арнайы мамандардың қатынасына жүгінеді. Бала тәрбиесінде оң нәтиже көрсетіп жүрген отбасылардың тәжірибесін басқаларға үлгі қылады.

Жұмыс түрлері

Педагогикалық тренингтер

Пікірталас клубы

Рөлдік ойындар

Педагогикалық сырсандық (отбасы мен балабақшаның бала тәрбиесі жөнінде тәжірибе алмасуы)

Жеке әңгімелесу

Балалар мен үлкендердің бірлескен көңіл көтеру, демалыс уақыты

Ұлттық нақыштағы отбасылық нештер

Танымдық - викториналық ойындар

«Сенім» клубы (ата-аналардың арнайы мамандармен оңаша әңгімесі)

Көрмелер ұйымдастыру

Ақпараттық және тақырыптық стендтер мен фотомонтаждар

Радиоқобарлар, бейнефильмдер

Конференциялар

Лекциялар

Баланың отбасылық жағдайымен танысу мақсатында үйіне бару

Баяндама

Оқу –тәрбие жұмысының барысын жоспарлау

Әліскер: Жиптаева Г.Ж

Оқу – тәрбие жұмысының барысын жоспарлау.

Қазіргі таңда адамзат қоғамының ғылыми жаңалықтармен инновациялық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеумен оқыту саласында заман талабына сай, уақыт сұранысын қанағаттандыратын жаңа технологиялармен қамтамасыз етіл жұмыс жасалу міндетті.

Бізді қоршаған табиғаттың өзі адамзат басының алдына айнала қоршаған әлемді жаңаша қабылдауға қабілетті, жаңаша ойлайтын, жан-жақты білімді «Жаңа адамды» тәрбиелеп шығару міндетін және баланы дамыту мен тәрбиелесудегі әлемдік өмік тәжірибеге негізделіп жасаған баланың жеке ерекшеліктерін, қабілетін, талантын ашуға және оны жан-жақты дамытуға ықпал жасау қажет. Баланың қабілетін қаншалықты ерте ашып дамытса, оның нәтижесі де соншалықты жемісті болмақ. Баланың жеке тұлға болып дамуы бұл игілік күшіреттіліктің басталуы. Баланы жеке тұлға етіп қалыптастыру мақсатында білім беру технологиясының қатарына мыналар кіреді:

- денсаулық сақтау технологиясы;
- жобалық іс-шығармашылығы;
- ізденіс – шығармашылық технологиясы;
- ойын технологиясы;
- триз технологиясы.

- Денсаулық сақтау технологиясының мақсаты: балалардың денсаулығын нығайтуға, білім дағдыларын қалыптастыруға бағытталады.

- Жобалау шығармашылық технологиясы мақсаты: әлеуметтік тұлғалық тәжірибені дамыту және байыту.

- Ізденіс шығармашылық технологиясының мақсаты: балалардың ізденіс күшіреттілігін дамыту.

- Триз технологиясының мақсаты баланың шығармашылық қиялын дамыту мен баланың тілін дамыту болып табылады. Заманға лайық тәрбие білім беру - жаңа технологияларды, инновациялық жаңашылдықты қажет етеді.

Баланы үнемі әдептілікке баулып, оларды дұрыс жолға бағыттау, білімге деген құлшынысын арттыру қажет. Және де баланың күшіреттілігін қалыптастыруға бағытталған жалпы азаматтық жеке тұлға мәдениеті мен ұлттық құндылықтарға баулып, отанын, жерін сүйетін патриот етіп тәрбиелеу қажет.

Болашақ Қазақстанның парасатты, мәдениетті, құдіретті, жан-жақты дамыған тәрбиелі болашағын қалыптастыру мақсатында біздің міндетіміз – Алға қойылған мақсатқа жетуге ата-анамен тәрбиешінің арасындағы қарым-қатынасты нығайту, ата-аналардың педагогикалық мәдениетін көтеру;

- Ақпараттық құралдар мен жаңа технологиялар қолдану;

- Балаларды бірін-бірі тыңдауға, ортақ шешім қабылдауға, ойларын жасырмай айтуға және ортаға салуға тәрбиелеу;

- Баланың тілін, ой-өрісін, іскерліктерін, жауапкершіліктерін, бейімі мен қызығушылығын дамыту.

Сонымен қатар балаға берілетін білім, оқу- тәрбие үрдісі барлығы ойын арқылы жүзеге асады. Ойын түрінде өтілетін оқу қыметтері балаға түсінікті де қызықты болады. Ойын бала әрекетінің негізгі түрі. Ойын арқылы балалар қоғамдық тәжірибені меңгереді, өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады.

Ұлы Абай ағамыз «балаға мінез үш алуан ашмнан жұғалы, бірінші ата-анасынан, екінші ұстазынан, үшінші құрбысынан» - деген өкпе.

Шымкент қаласы білім басқармасы
№53 «Ер-Асыл» бөбекжай-бақшасы

Баяндама

Тақырыбы:

**«Тәрбиешілердің күннің екінші
жартысындағы ұйымдастыру жұмыстары»**

Тәрбиеші: Артыкова А

ШЫМКЕНТ

Күнің екінші жартысындағы негізгі іс әрекет-ойын. Балалар жеке де, шағын топ болып та, бүкіл топ болып та ойнауы мүмкін. Ересек топ балаларымен дидактикалық, драмалық мазмұнды – ролді йындар күрделі болғандықтан, оларды балалардың ұйымдастыруы қолға соғалы, оған тәрбиеші кеңес беріп, ойынға араласып көмек көрсетеді.

Қысқалық ойындар да пайдаланады, олар серуен кезінде аулада немесе топ бөлмесінде өткізілуі мүмкін.

Күнің екінші жартысында еңбек әрекеті ұйымдастырылады – аптасына бір рет бүкіл топ болып топ бөлмесін жинайды, балалар ойын бұрышындағы ойыншықтарды жұрытыс материалын шкафаға жинап, қуыршақ киімдерін жуады. Сәби топта балалар тәрбиешіге көмектеседі, ал ересектер тәрбиешінің басшылығымен еңбек әрекетін өздері орындайды.

Ересектер және мектепке даярлық топтарда шаруашылық-тұрмыстық және қол еңбегі ұйымдастырылады. Балалар бірлесіп аулалғы ойынға арналған ойыншықтар, тырмалдануықтар, қайықтар, сөмкелер жасайды. Сәби балалар қиғалды әсеру кітапты ұстай тұру сияқты жұмыстарымен тәрбиешіге көмектеседі. Ал ересектер мектепке даярлық топтардағы балалар еңбегі жасайды, жартылған кітаптарды түлтейді, сыңған ойыншықтарды жөндейді, сәби топтағы балаларға сыйлау үшін ойыншықтар жасайды, тәрбиеші басшылық етеді.

Сондай – ақ мектепке даярлық топ балалармен көсте тігу, түйме қадау жұмыстары кешкі сағаттарда ұйымдастырылады. Құрал-саймандарды пайдалану ережелерінің сақталуын қадағалай отырып тәрбиеші балаларға қайшымен тырнақпен, армен, балшымен, бізбен істелетін жұмыстарды ұйымдастырады.

Еңбек тапсырмалары барлық топ балаларына беріледі.

Балалар бақшыда айына 2-3 рет демалыс көштері мен ойын-сауықтар өткізеді. Балалар қуыршақ театрын ұнатады. Мектепке даярлық топ балаларды қуыршақпен қойылым жүргізуге үйретіліп, ледоког

оларға сәбилер тобының балаларына көрсетуге арнал шағын қойылымдар жасауына көмектеседі.

Балалар қоленке немесе үстел үсті театрын көреді сүйікті әндер, музыкалық шығармалар тыңдайды. Сәби топтағы балаларға арнап ересек балалар концерт ұйымдастырады, өлеңдер оқиды, билейді, сүйікті әндер орындайды.

Кешкі сағаттарда тәрбиеші балаларға еретгілер айтып, әңгімелер оқи отырып кейіпкелерді матамен қапталған жапсырмалы тақтада қоса көрсетуге болады. Көлемі үлкен шығарма бірнеше күн бойы бөліктерге бөлініп оқылады.

Кешкі сағаттарда іс-әрекеттің түрлері ауыстырылып отырады, мысалы, музыка тыңдау, суреттеу, көру. Тәрбиеші сондай-ақ қимыл-қозғалыс дамыту, сурет салу, ою-ойа құрастыру, сөйлеу кемшіліктерін түзеу, сүйікті өлеңдер оқу, әнер қайталау сияқты жеке жұмыстар жүргізеді.

Балалармен жұмыстар

- демалыс кештері - ойын-сауықтар - қуыршақ театры - анимациялар - ертегілер - әңгімелер - әділ - оқиқалар - музыка тыңдау - сурет салу, т.б.

Ата-аналармен жұмыстар - әңгімелер - жеке кеңестер - топтық кеңестер - жиналыстар - семинарлар - практикумдар

№53 «Ер-Асыл» бөбейскай-бақшасы

Баяндама

**Мектеп жасына дейінгі балалардың математикалық қабілетін
дамыту**

Әдіскер: Жаңтаева Г.Ж

Мектеп жасына дейінгі балаларға қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру

Мектеп жасына дейінгі балаларға қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру

Түсінігі бөлек - ертегіні азым - қоган несі. Балған бөбектерге ең алғаш жол көрсетуші. Бұғыт беруші - балабақша тәрбиешілері, Өйткені білім мен тәрбие негізі баланың жеке басын қалыптастыру негізі балабақшада қалыптанды.

Балаларға сөйлеуді үйрету, түсіндіру, ұғуға көм. төң қатынастарын шығаруда сөйлеуді түсіндіріп мәнін түсіндіру, сөздерін тұра және кері санауға жаттықтыру. Ұзындығы мен ені, биіктігі мен жуандығын салыстыру арқылы сөздік қорларын молайтып, математикалық ұғымдарын қалыптастыру. Балабақшадағы балалардың білімін зерттеу тәрбиешілері ең маңызды негізгі жұмыстарының бірі. Зерттеу жұмыстары баланың оқу-танып бісуіндегі білім деңгейін жыл бойында оны көздікіруге мүмкіндік береді. Мәтіндермен, тәжірибелі үйреніп, нәтижелерінде балалардың ілгерілеуін анықтайды. Зерттеу жұмыстары баланың өзінің көрсеткіштерін анықтауға мүмкіндік береді. Зерттеу әдісіне тәжірибелі оқыту мақсатын байланысты. Стандартпен алынған тапсырмаларға сүйеніп, балалардың деңгейін жоғары, орташа, төмен деп адымға. Әр топқа сайын және жыл соңында балалардың білім деңгейін тексеріп отырып баға қойылады.

- тапсырманы хатпен не бетпен орындаған бала
- тапсырманы үлгілермен көмегімен орындаған бала
- тапсырманы хатпен орындаған бала
- тапсырманы орындамаған бала

Балалардың тапсырманы орындауға қабілетін қалыптастыруда зерттеу жұмыстарының маңызы өте зор. Көптеген зерттеулер балалардың қолдарының негізгі және қимылдарының дамуына әсер етеді. Балалардың ойлау қабілетін дамытуда математика дәлілді алатын орында ерсіне. Оның әрбір жұмысы ой бағалаудың нәтижесі етеді. Зерттеу балалардың ойлау қабілетін арттыруға жаттығу жұмыстарын жүргізуге көмекші болу керек. Олар әртүрлі математикалық логикалық есептер, сөзжұмбақтар, математикалық ребустар, жұмбақтар мен жаңылтпалдар, сөзжұмбақтар. Енді соның ішінде математикалық логикалық есептер қолданылады.

Бұл бүгінгі таңда.

Бүгін сабын бір алма.

Біреуін бер Маршқа.

Сөзге қалмақ немесе алма?

(1) алма)

Қысқы ауыл қалыңымен орын алмай ерте заманнан бастап бүгінгі күнге дейін дүм, есу үстінде және жатқан қардың бірі оқылмақ. Сөйлеудің қалыңымен, ике баланың үйрену қолданумен оқырған. Сабақтар арқылы мәтіндік және дейінгі балалардың қолдарының орташа дүңгені тазу мен өзінің қолдарының қалыңымен алдымен қалған есеп жүзеге асыру.

санға арналған үйренеді, әрі дүниесі таныға. Баланың қысықды ойлауы мен математикалық ойлау қабілетін дағылады. Атау ұяқастырып санау арқылы бала санауды үйренеді. Әр санау санды ұяқастары арқылы біледі. Қолданып жүрген сандықтардың тізбесі келтіріледі.

Саусақтарым санағым,

Кез білмейін санағым.

Бірім – бірлік.

Екіе – екік.

Үшкім – үшкі.

Түрткім – түрткі.

Бескім – бескі.

Алтың – алтық.

Жеткім – жеткі.

Сегізкім – сегізкі.

Толығым – толық.

Онғаң – онғақ.

Санамақым санамақым.

Екімі көп деп білетімі.

Санамақтар әртүрлі мағынада болады. Осылай санамақтар арқылы балалардың тілін дағытып, санау қабілетін артғырдығы. Санамақтарды әрбір санау атауды кесінде санағанда, кішір балағды, көпті атқыма біледі. Балағдығының үмігі құттырер қымығ болып оседі деп білдірдімі. Санауға санау өкініні білдірсе санау ұйренуге қытылғандығын артғырдығы. Осы санамақтарды бос уақытта, күннің кесіні жұрғысында жеткіту арқылы мағыналарына түсінік береміз. Санамақтар балаларға ұлттық мағынада тәрбие жұрғыстарын жүргізумен бірге оларды мағынада дағырдығы.

Мағына жасына дейінгі балаларға қарағдығы математикалық түсініктерді қымығастыруға қарағдығына қытылғандығы жұрғысына мағынада.

Жеткіту бермеғдыні қарағдығы математикалық түсініктерді қымығастыруда санамақ түрлі санамақ, санамақ көркі санамақ, цифрларды таңуы, көлем, санамақтыру, геометриялық пішіндер, көбісінегі білдірдімі, уақыт ұлғыларды таңуымен таңуылар арқылы жеткітемі.

1 - таңуыма: 1 - деп 5 - ке дейін таңу санамақ.

1. Суреттегі санамақтарды дұрыс санамақ беру керек.

2. Суреттегі санамақтарды санамақ.

3. Атамақ санамақтан басындағы санамақ санамақ.

2 - таңуыма: 5 - таңу 1 - ге дейін көркі санамақ.

1. Атамақ 5 - таңу 1 - ге дейін көркі санамақ.

2. Суреттегі санамақ көркінегі, 5 - таңу 1 - ге дейін көркі санамақ.

3. Санамақтардың мағынадағы көркінегі санамақ деп.

3 - таңуыма: Цифрларды таңуы.

1. Суреттегі цифрларды дұрыс санамақ беру керек.

2. Цифрларды реттеміп жеткі.

3. Суреттегі цифрды реттеміп санамақ санамақ санамақ жеткі.

№53 «Ер-Асыл» бөбөкжай-балшасы МККК

Баяндама

Мектеп жасына дейингі балаларды Отансүйгiштiкке тәрбиелеу.

Тәрбиешi: А.Қ.Үсiпбекова

«Мектепке дейінгі балаларды Отансүйгіштікке тәрбиелеу»

Тақырыбы: «Мектепке дейінгі балаларды Отансүйгіштікке тәрбиелеу»

Мақсаты: Жан-жақты өз елінің, халқының қамын ойлайтын азаматты тәрбиелеу. Балалардың жан-жақты ойлануын, ізденуін дамытып, есте сақтау қабілетін қалыптастыру. Отансүйгіштікке, еліміздің патриоты болуға тәрбиелеу.

«Қазақстанның отаншылдық сезімін тәрбиелеу білім берудің мектепке дейінгі жүйесінен жоғарғы оқу орындарына дейінгі орталықтарда барлық ұйымдарда көкейкесті болып табылаты. Балаларды Отанды, туған жерді өзінің халқын сүйуге тәрбиелеу педагогтың аса маңызды, аса жауапты да жадірменді парызы» деген өлі.

Сол сияқты әр дәуірдің тарихи кезеңдерінде балаларды отансүйгіштікке тәрбиелеудің өзіне-өзі мүдделері болады. Ол ең алдымен «ұлтжанандылық», «отансүйгіштік», «патриотизм» ұғымдары, сол заманның ақиқаты, нағыз сенімнен туындайды. Еліміз егеменді алғаннан бері жас ұрпақ тәрбиесінің темірқазығы қазақстандық патриотизм болды. Ұрпағымызды кеудесінде азаматтық пәлмысы бар, білімді, туған жерін сүйетін өнегелі ұрпақ етіп өсіргіміз келсе, бар назарымызды келешек ұрпақ тәрбиесіне аударуымыз қажет. Қазіргі білімнің болашағы мол факторларының бірі – еліне адал ұрпақты тәрбиелеу.

«Жас бала шана өркен жайған жазыл ағаш тәрізді» дегендей, жана отырған жас шыбық тымры тереңдеп, жапырағы жайқалып, сиплым ағаш болып үлкейгенше, мәселелі күтіп, үзбей тәрбиелеуді керек ететін сияқты бүлдіршіндерді де алдын ала жақсы тәрбиеге үйреткен жөн. Адамзат қоғамына ғылыми жаңалықтар мен инновациялық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеу мен оқыту саласында заман талдымына сай, уақыт сұранысын қанағаттандыратын жана бағдарламалармен, технологиялармен қимтамалық етуіміз керек. Қазіргі қоғам жастарының бойына Отанға деген сүйіспеншілікті, адами құндылықтар-мейірімділікті, қайырымдылықты, әділдікті, қамқоршылықты өсіріп тәрбиелеуді талап етеді.

Халық дүниеге келген жас нәрестенің болашағын ойлап, бар жақсылықты баланың жолына бағыттан, көркемөзді, мақал-мәтелді, жаңылтпаштарды, салт-дәстүрді күнделікті тәрбиеде пайдаланып отырған. Ата-баба мұрасын қаймағы бұзылмағая өмір тәжірибесінен алынған қалпында қолдану ұрпақ үшін пайдалы болмақ.

Өз елінің, жерінің, халқының қамын ойлап, мерей-мәртебесін биіктегу үшін ұлттық тәрбиені жетік білуі қажет. Сондықтан да ата-бабаларымыз ұлттық тәрбиеге, салт-дәстүрге ерекше мән берген.

Еліне адал ұрпақты тәрбиелеу үшін жас ата-аналарға терең үғындырып ұлттық тәрбие беруіміз қажет. Әр отбасында өз балаларын еркелетіп, айтқанын жасап үйреткен ата-ана енді өзінің асылын балаем ескірмейтін

халте жету, осындай келеңсіз нәрселерлі болдырмау үшін ең алдымен болашақ ұрпағымыздың патриоттық сезімдері жоғары, ұлтжанды, еліне адал болып өсуі тәрбиешілердің мұғалімдердің еңбегінен туындайды. Ол үшін халқымыздың ғасырдан ғасырға кәсіпкерлер келген құнды дәстүрлерін есімізде сақтап, санамызға құрамымыз кішкерт.

Мектепке дейінгі ұйымдарда балаларға патриоттық бағытта тәрбие беруді жүзеге асыру жолдарын жүйелеу бойында Отанына, туған өлкесіне деген сүйіспеншілік сезімдерін, ұлттық қиындықтарды бойына сіңірген еліне адал ұрпақ тәрбиелеу.

Патриоттық – бұл Отанша деген терең саналы сүйіспеншілік, отан деген адалдығы, тиыстары мен жеңістеріне мақтаныш сезім, құдіретті және әдемі болу үшін белсенді мыталануы.

Бұл ұлттық мақтаныш сезімі және біздің мемлекетімізде тұратын барлық ұлт өкілдеріне құрметті қарым-қатынасы. Отанға деген сүйіспеншілік адамдарды набыттыққарады, әр азаматтың өмірі маңызды және рухани бай болады. Отанға деген сүйіспеншілік балаларда жасына қарай жанұяда, мектепте, барлық қоршаған баулыста қалыптасыады.

Патриотизм ұғымы өзідігінен қалыптасыады, ол үшін бірнеше алғы шарт қажет:

Ұлттық салт-дәстүрді, әдет-ғұрыпты қадаірлеу, ана тілді ардақтап құрметтеу, төл тарихымызды білу, барлық халықтарға деген құрмет болуы тиіс. Отанға деген сүйіспеншілік сезім балаларда біртіндеп білім жинау және адамдардың еңбегі, табиғат барысында қалыптасыады. Отанға, туған өлкесіне деген сүйіспеншілікті тәрбиелеу – балабақшада мектепте шешетін аса маңызды міндеттердің бірі. Отанға деген сүйіспеншілік сезім жақын туған-туысқынға, бала қамқорлықпен және назармен, еркелікпен аймалайтып жанұясына деген махабатын көрінеді. Отан сәбеге туған жерден, оның тұратын көшесінен, мектеп көшесінен, қаласынан туған-туыстары тұратын туған ауылынан басталады. Біртіндеп балалар Қазақстан Республикасының басқа да қалаларын біле бастайды. Табиғат пен ерте қалатын жерлер, Қазақстанда тұратын әртүрлі ұлттық өкілдерінің еңбектерімен, туған өлкесінің өнерімен танысады. Халық өнерін сүюді үйретеміз. Маңызды әр серуенде қоршаған әлемнің әдемілігін көргенде балалардың жүздерінде кішкене болса да қуаныш күлкісі қалтынып сенуге болады.

Ұмытпау, құрметтеуге, азаматтардың еңбектері біздің тарихымызға деген қызығушылыққа тәрбиелейді.

Патриоттық – бұл сүйіспеншілік құрмет, республикамыздың Президентіне мақтаныш сезім, Қазақстан Республикасының рәміздеріне сүйіспеншілік пен құрмет, Елтаңбасына, Туына, Әнұранына, Елордасы Астана қаласына, Ата-әңісіне, Желтоқсан оқиғасына қатысқан адамдарға т.б. сүйіспеншілік құрмет көрсету.

Балалардың сана сезімі, туған өлкесі туралы қазақ әуені бала жанына терең сіңдірілмей патриоттық тәрбие толық бағуы мүмкін емес. Бала жүрегінде мейірімділік, еркелік, ақпейілділік, қазақ әндерінің сырлылығы сезгіштікті

ойтады, үлкен жалынды сезім тудырады, малықтың өмірін, дәстүрлерін, жақынырақ білуге көмектеседі.

Қазақ ақындарының табиғат туралы өлеңдерін оқу, серуен жезі және итақты жазушылармен таныстыру кезі, назар аударарлықтай жерлер туралы әңгімелер еліне адал ұрпақты тәрбиелеуде ең қажеттісін береді.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың қоғамдық өмірмен танысуы отан деген қызығушылығын дамытуға мүмкіндік туғызады. Бала жақсы көретін кітабын көруіне, өзінің көңілінде жүрген тақырыбына сурет салуына, өзінің досына не көргенін айтуға болады, сол үшін оны жүзеге асыруға жағдай жасауымыз керек. Қоғамдық оқиғалар туралы әңгіме айтып, сұрақтарға жауап беру, олардың қызығушылығын тереңдету біздің міндетіміз болып табылады.

Балалар өзінің туған қаласымен және Отанымен танысқанда олардың көңіл күйлері көтеріліп, мақтаныш сезім туып, көріп білгендерін сурет арқылы көрсетіп бергенді жақсы көреді. Сондай сурет салу өнері бойынша байқауға бір оқушымыз қатысып, өзінің сурет салуға деген қызығушылық әрекетін көрсете білді. Осындай сурет көрмелерін ұйымдастырып баруға да болады екен.

Балалардың Отанына, туған жеріне деген игілісті сүйіспеншілік сезімдері оянып және жүректерінде мәңгі қояды. Жыл бойы балалармен жүргізілетін жұмыстың негізі – ол табиғатпен танысу, оны қорғау қызметі.

Табиғатты танып білу арқылы оны қорғай отырып олар Отанды, туған жерді таныды. Біртіндеп осылай мектепте рухани-адамгершілік, патриоттық, еліне адал ұрпақты тәрбиелеу жұмысының жүйесі қалыптасады.

Өсіп келе жатқан еліне адал ұрпақтың патриоттық тәрбиесі – біздің заманымыздың ең қажетті міндеттерінің бірі.

Сіздер мен біздер тек болашақ ауында ғана емес, жалпы адамзаттық қасиеттердің маңызын түсінетін, азаны да, тәні де таза, білімді, еліне адал азаматтар тәрбиелеуге міндеттіміз.

Мектепке дейінгі балаларды өз Отанына, туған жеріне деген сүйіспеншілікке тәрбиелеуде алдын ала еліміздің Қазақстан екендігін түсіндіріп өтеміз. Біздің еліміз Қазақстан, ол тәуелсіз мемлекеттердің бірі болып, онда көптеген ұлт өкілдері жасайды, сол сияқты мемлекеттік тіліміз-қазақ тілі екендігін білуіміз керектігін түсіндіре отырып, астанасы-Астана қаласы екендігін де айтып өтеміз. Отанға сүйіспеншілікпен қарау өз үйін, өз ата-анасын, достарын, бауырларын, туған жерін сүйе білуі. Солан орай Отанымызға, Астана қаласына, елбасымызға байланысты тақпақ қатарларын сабақ барыстарында да айтып өтеміз, қазір де айтып өтейік:

Отан – менің ата-анам,

Отан – досым, бауырым,

Отан – өлкем Астана,

Отан – аудан, ауылым.

Елімде бейбіт тыныш заман болсын,

Тілеймін әр адамға бақыт қоясын,

Осындай тақпақ қатарлары арқылы балаларды өз Отанын, туған жерін, елбасын сүйуге тәрбиелеп береміз. Осылайша балаларды өмірде тәрбиелеп бару біздің міндетіміз екендігін ұмытпағанымыз жөн.

Қорытынды:

Қорыта келе біз балаларды еш уақытта өз туған жерінен, Отанынан ешқайда кетіп қалмауға, еш уақытта мойымауға барлық уақытта сүйіспеншілікпен қарауға, күш жігерлерін аямай қорғай білуге тәрбиелегеніміз жөн.

№53 «Ер-Асыл» бөбекжай-бақпасы МКҚК

Баяндама

Қимьелды ойындарды ұйымдастыру.

Әдіскер: Жантасена Г.Ж

Шымкент

Қимылды ойындар ұйымдастыру.

«Аспаны»

Мақсаты: Балаларды тағамның түрлерімен таныстыру. Оларға жасудың қарапайым жолдарын түсіндіру. Асты қадірлеуге үйрету.

«Отбасы»

Мақсаты: Отбасы мүшелерін білу, олардың отбасында атқаратын қызметін үйрету. Үлкенді сыйлауға, кішіге қамқор болуға тәрбиелеу. Бауырмалдыққа, мейірбандыққа баулу. Өздеріне берген рөлдерді дұрыс орындап, тату ойынуға тәрбиелеу.

«Мектеп»

Мақсаты: Балалардың мектеп жаһында білімдерін толықтыру. Бірі мұғалім бірі оқушы болып ойнай білуге үйрету. Үлкендердің іс-әрекетін қайталай білуге, мұғалім мен оқушының қарым-қатынастарының қандай болу керектігін көрсету. Ұйымдастырушылық қабілеттерін дамыту.

Құрылысты»

Мақсаты: Балаларды құрылыстың қызметімен таныстыру. Қаншама үйлер, мектеп, балабақшаны құрылысшылар салатынын түсіндіру. Оның арқылы үйлерді қалай салатынын көрсету. Құрылысты маманның еңбегі зор екенін сөздерімен сөйлеу. Еңбекті сүйе білуге тәрбиелеу.

«Мектеп»

Мақсаты: Балалардың мектеп жаһында білімдерін толықтыру. Бірі мұғалім бірі оқушы болып ойнай білуге үйрету. Үлкендердің іс-әрекетін қайталай білуге, мұғалім мен оқушының қарым-қатынастарының қандай болу керектігін көрсету. Ұйымдастырушылық қабілеттерін дамыту.

«Жолушылар»

Мақсаты: Балалардың көңілдерін көтеріп саяхатқа шығару. Саяхатқа баратын жол түрлерімен таныстыру. Жолға шыққанда балаларға жол жүру ережесін түсіндіру. «Шаптар»

Мақсаты: Балаларды шаптар ойынымен таныстыра отырып, шаптарын үнемі тарап әлемімен жүруге үйрету. Шап орудің әр түрлі үлгісін көрсету. Әсемдікке, әдемілікке баулу.

«Торғайлар мен автомобиль»

Бір бала автомобиль, қалған балалар торғайлар болып орындықтарда

отырады. Педагог торғайларға жем шашып шақырады. Торғайлар жем тере бастаған кезде зырылдап автомобиль келеді. Торғайлар автомобильден қашып орындықтарына отыра қалады.

Мақсаты: Балаларды жылдамдыққа, шапшаңдыққа үйрету.

«Күн мен жаңбыр»

Бір бала күн, екінші бала жаңбыр болады. Күн болып тұрған бала «күн» деп орнынан тұрғанда балалар жүгіреді, ойнайды. «Жаңбыр» деп екінші бала орнынан тұрғанда барлық бала бастарын жасырып тығылады.

Мақсаты: Балаларға табиғат құбылыстарын сезіне білуге үйрету.

«Қаракүс пен балапандар»

Педагог тауық болып, балапандар балапандар болып жем теруге шығады. Бір бала қаракүс болады. Жем теріп жүргенде қаракүс ұшпай келеді. Барлық балапандар тауықтың қанатының астына жасырынады.

Мақсаты: Жылдамдыққа, шапшаңдыққа баулу, қолдарын көтеру.

«Үшты-үшты»

Педагог балаларға үшты-үшты қарлығаш үшты дегенде балалар қолдарын көтеріп ұшады, педагог үшты-үшты орындақ үшты десе отыра қалады.

Мақсаты: Аяқ-қол бұлшық еттерін дамыту, жұмыс қозғалыстарын жетілдіру.

«Не жедім, тауып ал»

Дидактикалық мақсат.

Анализатор арқылы затты табу.

Ойын әрекеті.

Дәм сезу анализаторы арқылы шешім табу.

Шарты: Көз жұмып ауызға салған затты пайнап не екенін анықтау.

Керекті құралдар:

Тәрбиеші әр түрлі дәмдегі көкөністер мен жемістерді алу. Оларды жуу.

Таңлағаннан кейін ұсақ бөлшектерге бөлу. Салыстыруға балалардың үстелдеріне қою.

Ойын барысы. Тәрбиеші көкөністермен жемістерді бір басыға дәмін таттырып көзін жұмыпты «жақсылап пайнап қандай жеміс көкөніс екенін тауып айт».

Балалар орындағаннан кейін тәрбиеші жемістермен сый көрсетеді.

Тақырыбы: «Хан талашай»

Ойынның мақсаты:

Балаларды жылдамдыққа, шапшаңдыққа баулу. Ойынға қызығушылығын арттыру.

Ойынның шарты:

Ойынға 5-10 балаға дейін қатыса береді. Асық көп болу керек. Көп асықтың ішінен үлкенірек біреуін алып қызыл түске бөледі. Осы асық «хан» болады. Алдымен сашамақ арқылы ойын бастаушыны таңайындап алындар. Осы бала асықтың бәріне уәзірлік жинап алып, отырған балалардың алдына пашып жібереді. Сендер «ханның» қалай түскенін байқап отырыңдар. Егер «хан» бұқ, шік, тәйкі түссе, ойын бастаушы бала «ханның» түсуіне қарай жақын жапқан асықтарды бас бармақтың көмегі арқылы сұқ саусағымен итеріп-мұршытып біріне-біріне дәлдей отырып тигізеді. Тигізген асықтарды өзіне алады.

- Осыдан келіп ойын туралы мынадай тұжырым жасалады:
- а) ойын - тәрбие құралы, шыл-ойлы, тілді ұстартатын, сөздік қорлы байытады, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді тәрбиелейді.
  - ә) ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді.
  - б) ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі.
  - в) эстетикалық тәрбие беру - өнерді, көркемдікті түсіндіру құралына айналады.
  - г) еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді.
  - д) дене күшінің жетілуіне көмектеседі - ойын баланы жан-жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады.

Халық жасаған мұралар сын алуан. Аға ұрпақ өз білгенін, өз көкейіне тоқығанын кейінгі буынға мирас етіп, іс-әрекет үстінде көзін қаңықтыры беруден бастаған. Солардың бірі – ұлт ойындары халықтың сәби шағымен бүгінгі өскелең дәуірінің күәсі ретінде, адам баласының фантазиялық ой-жүйесінің заңды жалғасы ретінде оны үйретудің тәжірибеде пайдаланудың үлкен білімділік, тәрбиелік маңызы бар.

Ойынға тек ойын деп қарамай халықтың асыл қазынасы, бір жүйеге келтірілген тамаша тәрбие құралы деп қараған орынды. Бұл пікіріміз жалаң болмас үшін заманымыздың заңғар жазушысы, ұлы ойшылдарымыздың бірі Мұхтар Омарханұлы Әуезовтің мына бір пікірін еске ала кетейік. «Біздің заманымыздың өмір кешкен ұзақ жолында өңдері қызықтаған алуан өнері бар ғой. Ойын деген мәнін түсінуімше, көңіл көтеру, жұрттың көзін қуантып, көңілін шаттандыру ғана емес, ойынның өзінше бір мағыналары болған». Халқымыз ұлт ойындарында ұрпақ жамын ойлаған, бір жүйеге келтіріліп өрнектелген ой мен әрекеттің, құпия философияны түсінуге жетелейтін адамгершілік үлгі-өнегесінің желісі бар. Жас бала ойынға алдымен үйренуші, көруші өсе келе соған белсенді қатынасуды келесі кезеңді үйретуші, жаттастырушы, ұлғая келе қорықпай жанкүйер ретінде қатынасады. Кейінгі кезде ұлт ойындарында көңіл болмау нәтижесінде, көбі ұмыт болып, мүлде жоғалуға жуық.

Ұлт ойындарын жанұя тәрбиесінен бастап, балабақшада түрлі тәрбиелік шараларда қосымша материал ретінде пайдаланып келеміз.

Ұлттық мұраның бай қазынасының бірі – халықтың ұлттық ойындары көп салалы, көп қырлы құбылыс, ол тек ойындық сапа емес, мәні жағынан да балабақша тәрбиеленушілерінің рухани өресі кең өсіп – жетілуіне, эстетикалық мәдениетін қалыптастыруға тәрбиелейтін негізгі құралдардың бірі. Ұлы педагог В. Сухомлинский «Ойынсыз, музыкасыз, ертегісіз, шығармашылықсыз, қиялсыз толық мәніндегі ақыл-ой тәрбиесі болмайды»

дейді, демек, шәкірттің ақыл-ойы, парасаты ұлттық салт-санаы сіңіру арқылы байи түсіек. Фольклортанушы ғалым Ә Диваев «Қазақ балаларының ойындары» деген еңбегінде адамның жас ерекшелігін үш топқа бөледі:

«...өмірге келгеннен бастап жеті жасқа дейінгі бала, жеті жастан он бес жасқа дейінгі балалар, он бес пен жиырма жас аралығындағы жастар...». Осының негізінде қазақтың ұлттық ойындарын үш топқа бөліп қарастырып, бірінші топқа, сол жастағыларға лайықты: «санамақ, тәй-тәй, ай-өлек, соқыр теке, құырмаш, алақан соқпақ, ақ серек-көк серек» т.б. ойындарын, ал одан кейінгі топқа: «тақия тастамақ, тартыс, сиқырлы қоржым, байге, көкпар, асық, хан талапай, теңге алу, қыз қуу, орамал тастамақ, ақсүйек, күрес» т.б. ойындарын жатқызуға болады. Мұндай ойындар баланы тез ойлауға, тапқырлыққа баулып, жана тақырыптарды жылдам меңгеруге ықпал етеді, сөз тіркесіне, ұйқастыруға дағдыландырады. Мысалы, «Соқыр теке» ойыны («Ақ сандық, көк сандық» Құраст. Ш.Ибраев А., 1988, 161-бет) арнайы сызылған шеңбердің ішінде ойналады. Жүргізуші «Тентек текені» ортаға шығарып, көзін тана бастағанда, ол былай деп әңдетеді:

Қараңғыда көзім жоқ,

Маған жақын келіңдер,

Тып кетсем сөзім жоқ,

Бір қыз ұстап беріңдер!..

Көзі байланған «Соқыр текені» айнала қоршап тұрғандар мазақтап:

Соқыр, соқыр, соқырақ,

Тотиябай салайын,

Оң көзіңе топырақ,

Ал, ұстап көр, батырым,

Топырағын алайын,

Міне, келе жатырмын!

деп өлеңді айтып болшымен әр жаққа кетеді, ал «Соқыр теке» олардың бірін ұстауға тырысады. Ұстағын баласы оның орнына тұрады, сойтіп, ойын жалғаса береді. Ұлт ойындары – аға-бабамыздан бізге жеткен, өткен мен бүгінгіні байланыстыратын баға жетпес байлығымыз, асыл қазынамыз, сондықтан оны күнделікті оқу-тәрбие үрдісінде пайдаланудың заманымызға сай ұрпақ тәрбиелеуге пайдасы орасан зор екендігі сөзсіз. Ұлттық ойындардың адамға тигізетін пайдасын халық ертеден-ақ білген. Алғашқы қауымдық құрылыс, ертедегі тайпалардың одаққа біріккен дәуірлері ұлт ойындарының едәуір дамыған кезең болды. Қошпелі өмір кешіп, мал баққан тайпалардың көзін ашқаннан көрген театры да, өнері де, көңіл көтерер қызығы да осы ұлт ойындары еді.

Халық арасында «Денсаулық – зор байлық» деп тегін айтылмаған. Бұл арналы халық даналығы тіршіліктің негізгі көзі осы денсаулық екенін таны

ескертеді. Адамның денсаулығы жас кезінен бастап қалыптасуы керек. Демек, кезінде ойындарды көп ойнап жүгіріп, далада, таза ауада жүру – жас организмнің дұрыс та сергек өсуінің көзі. Онымен бірге бүлдіршіктер ойын ойнаған кезде көпшіл, Отанның болашақ азаматы болуға, халқына адал қызмет етуге бағыт алады.

Қазақ халқының сонау, көне заманнан бергі негізгі кәсібі мал шаруашылығы болғандықтан, мал өсіру, мал басын көбейтуі өндіріс процесінің негізгі мақсаты, сондықтан да «халықтың бар байлығы малда болды». Қазақ халқының тіршілігінде төрт түлік (қой, сиыр, жылқы, түйе) мал шешуші орын алған. Бүкіл өмірі мал өсірумен өткен қазақ халқының этнографиялық даму ерекшеліктері, той-думан, қуанышы мен реніші де осы малмен байланысты болды.

Амандасқанда да жан аманлығын сұрамай, мал-жан аманлығын сұрауы, қазақтың тіршілігінің тірегі, көзі малға деген қотқарасының ерекше бір сезіммен қалыптасуы болды. Оларды халық ауыз әдебиетінде мақұлықтар дүниесінің өкілі деп ұқпай, адамның өмір сүруінің негізгі тірегі мен жан серігі екендігін шыбыттана жырлаған.

Осындай экономикалық құрылыстың негізінде төрт түліктің қасиеті тек қазақ ауыз әдебиетінде ғана жырланып қоймай, барлық мәдениет пен өнердің, сөйтіп ішінде ұлт ойындарының дамуының да негізі болды, келе-келе негізгі бас кейіпкерлері осы төрт түліктен тұратын «ақбайпақ», «көк сиыр», «түйе-түйе», «соқыр теке» т.б. сияқты ұлт ойындары да дами бастады.

Бұл ойындардың барлығы дерлік қазақ халқының төрт түлікті аса бір сүйіспеншілікпен дәріптеп, қадірмен тұтып, жануарлардың бойында алам баласының қасиеттері бар, сондықтан жан-жануарлардың бәрі бірдей деген ұғымнан барып шыққан ойындар болды. Ондай қасиеттерді бірі осы ойындардың көпшілігінде дерлік төрт түліктің қай-қайсысы болмасын, айналыстарының өз төлдерін алымға қымайтындығын аңғартады. Сондай «Ақбайпақ» ойынында, жоғалтқан ботасын іздеген інген қатты күйзеледі. Ақырында ботасын көріп, жаны жай тауып, ботасымен әңгімелесе келіп өлін тыққан ұрыстардың кімнен жақсылық, кімнен жамаңдық көрдің деп, содан ботаның айтуы бойынша інгеннің бұйрығымен ойнаушылар жазасын алады. Қазақ халқының малды соншалықты қадірлейтін себебі сол, халықтың саяси әлеуметтік және экономикалық жағдайының даму процесінде осы төрт түлік арқасында жеке адамның қай-қайсысы болмасын өмірден мұқтажлық көрмеш. Сондықтан да төрт түлік қазақ халқының ауыз әдебиетінің, өнерінің, мәдениеті мен ұлт ойындарының негізгі кейіпкері.

«Бесік жырынан» бастап ұлт ойындарының барлығы халық тәрбиесінің көзі. Қай дәуірдің ұрағына болмасын тіршілік жолына бағыт сиптеп, өмірге аттандырады. Халық жырлары ата-ананың балаға қойған бірінші сенім,

тілек-талабы. Мұның бәрі баланы ойында, қолдануға, бойларын сергіте жүріп айтылады да, өміріне рухани азық боптың өнегелі де ішкіпатты сөздерді жас кезінен құлақтарына құя береді. Ал ойындар болса баланың осы айтылған өнеге-өсиет сөздерін күнделікті тіршілікте тәжірибе жүзінде іске асырудың құралы болды. Айталық, ойын үстінде осы айтылған өнеге-өсиет бастан аяқ қолданылады, осы негізде оның бойында адамдық қасиеттер қалыптаса бастайды. Демек, ойын әр түрлі әрекетке қозғалысқа, денешынықтыруға ғана төселдіріп қоймай, өмірдің рухани азығы – үлкеннің барлық қасиетін, яғни баланың жан-жүзесіне әсер ететін этикалық, эстетикалық тәрбиені қабылдауға қатыптастырады.

Ұлттық ойынның бірі – «Ұшты-ұшты». Бұл ойынға ересек балалар мен кішкентай балалар да қызыса қызықтырақ болады.

Ойын ережесі : Бір бала ортаға шығып жиналғандарды дөңгелете, өтіне қаратып бір қатарға отырады. Содан кейін ойынның ойнау тәртібін түсіндіреді. Сөйтіп ойынды бастайды. Ойын жүргізуші «Ұшты-ұшты бөлене ұшты» деп қолын көтереді. Сол кезде ойнаушылар тыңдап отырады да ұшатып затқа олар да қолдарын көтереді. Ұшпайтын затты ұшты қолын көтерсе, ойын жүргізушімен бірге қолдарын көтерген ойнаушылар жазысын тартады. Ал ұшатып затты айтқанда, қолдарын көтермей қойса онда да жаза тартады. Сондықтан ойын жүргізушінің әр айтқан сөзіне өте сақ болу, қарағы болу керек. Ойын жүргізуші ұшатып зат пен ұшпайтын затты ұйқастырып айтып ойнаушыларды алғи да жабылдырып отыруға тырысады. Тіпті көпшілікке таныс емес кустардың атын айтып та, ұшатып жәндіктердің атын айтып та жабылдыруға болады. Мысалы, ұшты-ұшты кекілік ұшты, ізінше кекілік ұшты, қарға ұшты – сырға ұшты, көбелек ұшты – ебелек ұшты, тауық ұшты, уық ұшты, қаршыға ұшты, қанжыға ұшты деп жапыса береді. Алданған ойнаушылардың жапасы өлең айтып би билеп, мақал-мәтел, жаңылтпаш, такпақ айтады. Алданушылар көбейген сайын ойын қыза түседі, еңдеше ойын жүргізуші мен ойнаушылардың арасындағы бірін-бірі аңдаушылық та күшейе түседі.

Бала ойындарының мазмұны байып, түрі өзгеріп отырады. Ата-ананың ойлау, қиялдау, армандау қабілетін қалыптастыру үшін халық ауыз әдебиетінің жанрларын – ертегі, жаңылтпаш, жұмбақтар, санамақтарды айтып үйреткен.

Мысалы, «Тогызқұмдық» ойыны:

Қызықтырған есепшіні, ойыншы,

Бабалардың бұл ежелгі ойыны.

Екі адамға тең бөлінген мал жапы,

Ойнау үшін тактысы бар арнапы.

Онда бар он сегіз ұл – кінә отау,

Екі қазан – үлкен келген іші отау,
Бір жүз алтыс екі – барлық құмалақ
Сексен бірден екі ойыншы тұр қамап,
Әрқайсының сегіз ұя – ойы бар,
Әр ұяның дәл тоғысқан қойы бар,
Екі ойыншы – екі қойшы кезекпен
Түсіреді ұяға қой есеппен,
Бір-бірінің ұясына айдайды
Қой – құмалақ санын жіті аңдайды,
Ұяда қай жұп болса қой – құмалақ
Бәрі қарсы қазанға кеті құлшамақ,
Солдай талай қой қазанға түседі
Есепке оны екі қойшы төседі,
Кімде-кімнің қышы тез толады,
Сол ойыншы ұтып шыққан болады.

...Қытықтырған бүгіндерде ойыпаны
Міне, осындай бабалардың ойыны.

Халық мұғалімі Байғошұлы Малқай бала өміріндегі ойындар және ермекті «ол - баланың еңбегі», - дейді, демек бұл жай ермек емес, бала әлеміндегі кәдімгі еңбек. «Сондықтан да бала еңбегі – ойын. Ендеше, ойын балалардың күнделікті тіршілігі адамның басынан өтетін өмірінң әр уақытындағы жанғы, күзгі, қысқы істелетін кәсібі сияқты. Тіршіліктің түрі бар. Сол сияқты балалардың да өміс мекенікті баш кезінде істейтін істері бар. Ол іс – жас уақытындағы ойын». Сондықтан да қазірк балаларының негізгі ойындары асық, құмалақ (түйенің, қойдың), бес тас, доп міне мұның бәрі осы балалар еңбегінің құралдары болады. Өмір мен өнерге деген талаштың түп негізінің өзі осы асық, доп, құмалақ, тәңгі, қуыршақ, машина, үй болып т. б. ойынуларда жатыр. Ендеше халықтың бұл дана сөзін тура мағыласында түсінуге болмайды.

Ойын баланың көңілін өсіріп, бойын сергітіп қана қоймай, оның өмір құбылыстары жақын танып-түсінігіне де әсер етеді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып жақсы ұтысады, бірінен-бірі еттілікті үйренеді. Оның үстінде дене қимылы арқылы өзінің денсаулығын нығайтады. Халықмыз ойындарға тек балаларды ағдандыру, ойыну әдісі деп қарамай, жас ерекшеліктеріне сәйес оларды көзқарасынан, мінез - құлқынан қалыптасу құралы деп ерекше бағалаған. Қазір бізге жеткен ойындарымыз тоғысқұмалық, қуыршақ, асық ойындары. Қазіргі күнде жыр- дастандарында ұлттық ойындар балаларды тәрбиелеуде ерекше орын алғандығы айқын көрінеді. Мәселен «Қобыланды», «Алапамыс», «Ер Тарғын» сияқты эпостық жырларда елін сүйген батырлардың жұртшылық сүйіспеншілігіне билеген ер жігіттердің ең

алдымен ұлттық ойындарда сайысқа түсіп, одан кейін көп кісі қатысқан ойын-сауықтарда өздерінің мергендік, палуандық, шабандотық шеберліктерін көрсеткендері айтылады. «Домбырамен күй шерту», «Аттын құлағында ойыну», «Аударыспақ», «Күлкі ойыны», «Балалар ойыны», «Ақсүйек», «Тоғысқұмалық», «Жұмбақ айтыс», «Асық ойыну» өте ерте заманда пайда болған. Мұның өзі біздің ата-бабаларымыздың ұлттық ойындарының ғасырлар бойы өмір сүргендігін айқын көрсетеді. Балалардың жиі ойнайтын «Ақсүйек» ойыны байқағыштыққа, қырағылыққа, бытылдыққа, ерлікке, шапшаңдыққа баулиды. Баланың ақыл-ойын дамытатын тәжірибелік маңызы зор тағы бір ойынның түрі – «Он бір қарн жұмбақ». Оның басты ерекшелігі есен сұрақтарын қою арқылы баланың ойлау қабілетін дамытады. Бөбектерді тәрбиелеуде де ұлттық ойындардың берері мол. «Санамақ», «Жылдам айт», т.б. тартымды ойындарды үйрету, тіл өнеріне негіз салады деп есептелген. Балалар негізінен ойын үстінде бір-бірімен тез тіл табысады. Ойынның қарап баланың психологиясын аңғаруға болады. Бес сұсақ бірдей емес дегендей, әр отбасынан шыққан балалардың мінез-құлқы бірдей емес.

Балалар ойынында кейде өлең-тақпақтар жиі кездеседі. Ол өлең-тақпақтардың негізгі мақсаты танырлыққа, шапшаңдыққа, ептілікке баулу, қиялына қанат беріп, ойын ұштау, өз бетімен іскерлікке, қысылған жерде дұрыс шешім қабылдауға тәрбиелеу. Бұған қоса кез-келген ойынның аяғында жеңу бар да, жеңілу бар. Жеңгендер әрі қарай өз биігінде қалуға тырысса, жеңілгендер айып тартады. Ол көбінесе тақпақ айту, ән салу, би билеу түрінде болады. Бұдан қай ойынның да түпкі нысанысы - балалардың бойында өнердің, білімнің, тәрбиенің нұрын себу, өлең, тақпақ айтуға төселдіру сияқын аңғару қиын емес.

Жалпы ойынның қандай түрі болмасын, атадан балаға, ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отырады. Халық ойындары өмірлік қажеттіліктен туады да, психологиялық жағынан денсаулық сақтауға негізделеді. Тапқыр да азғыр, шымыр да епті, қайратты да қажырлы бала өсіруді армандамайтын отбасы жоқ. Демек ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Балаларға ұлттық ойындарды үйретіп, оған өзгеше әр беріп, жанартып өткізіп отыруды ата-аналар, тәрбиешілер бір сәт те естен шығармағандары абзал. Өйткені жас өңдір бүлдіршіндер ойнай да, күле де, ойлай да білсін!

Баяндама

Балалардың тілін дамыту жолдары.

Тәрбиеші: Ұ Аманбекова

Егеменді еліміздің талабына сай мемлекеттік тілді меңгеру, оқыту, жазуға сай білімді де, тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу мақсаттар ерекшелік.

Мектепке дейінгі балаларға тәрбие мен білім беру жұмыстарын ұйымдастыруда сөйлемді ойыну, тілін дамыту, байланыстарын ойыну мақсаттарын жетілдіруге, құрастыра ойынуға, сөздік қорының молдығына басқа ештеңе бағытталған жоқ. Сөздердің дүниетанымын кеңейтіп, ойын еркімен, тіл байлығын жетілдіруге көп мән берілген. Балабақшада балаларды дұрыс сөйлеу білу мақсатына айнала көрсетілген ортамен, сондай-ақ көп мән берілген мақсатпен тәрбиелеу арқылы жүзеге асыруға болады. Әрбір ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде дидактикалық ойындарды қолдану арқылы балалардың көп мән берілетін ойынуға бағытталуы боларды.

Балабақшадағы тәрбиелеу-оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын дамыту, ауызша ойынуға үйрету отырып, үйренген сөздерін құрылымды өмірде еркін қолдану, әрі оны сүйемелді іс-әрекет кезіндегі тілдік қорымен қатынаста қолдану білуге жағдайы жасау және еркіндік мен берілген.

Мектеп жасына дейінгі ертеңгі балалармен сөздік жұмысын жүргізу кеңірек дамытумен негізгі бір мақсаттары болып көрсетілген.

Бұл балалармен сөздік жұмысын жүргізу отырып, сөздері айырмашылығы заттармен таныстырып, атын атау білуге, қасиеті мен сапасын, түр-түсі және пішінін айыра білуге, айырмасын, қорытынды ертеңгі түрлі құбылыстар жағдайдағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қорымен қатынас жасау білуге үйреткенді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорларын дамыту кезінде тәрбиеленді:

- балалардың сөздік қорларын дамыту;
- жаңа сөздерді меңгерту;
- үйренген сөздерін таныстырып, анықтап, әрі байланысты отыру басты мақсат ерекшелік.

Осы аталған мақсаттарды тәрбиелеу үшін сөздік қорымен жүргізу мақсатында алып отыруы тиім. Балалардың ойында алып отыруда ойын, тақырып, жағдайлардың ойын ерекшелік. Соның ішінде ойын – балалардың тілдік ерекшелігі. Ойын арқылы бала айырмашылығы көрсеткен ойын қатынасына ойында аузып, танып алады. Баланың бір ерекшелігі сөйлеу мен ойын қатынасы. Ойын бала тілін дамытуға мақсатын тағып, танып белсенділігімен дамуына жол ашыды. Көп бала баланың ойынымен өседі, өйткені бала табиғатымен өзі тек ойынымен байланысты. Ойын үстінде бала өзі көрсеткен танып. Ол өзі еркін ұстайды. Ал ерекшелік дегеніміз барлық ойында басындағы, басын білуге деген таныптың мен құрылымын. Баланың білуге деген құрылымы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасатын.

Сөздік қорды дамыту кеңі ұйымдастыру арқылы ойын сабағы өзі негізгі орын алады. Тәрбиелі баланы, заттарды көру, сурет көру, құрылым шешу және құрастыру, сөздік ойын-сабақтардың ұйымдастыру барысында балалардың сөздік қорларын дамытады.

Арнайы ойын-сабақ және сабақ мақсатымен парай таныпты, дамытушы ойындарды тақырыптарды қолдану, балаларды заттарды бір-бірімен салыстыруға, сөздерді қасиетпен парай ажыратуға және оны танып білуге үйретеді. Сөйтіп бала таныпты жасын сабақ бағдарламаның мақсатын меңгерсе. Ойын ұйымдастыру мақсатын өзі жеткені бала отырып, балаларды ойында білуге, ойын ерекшелік сақтауға, әрі сөздер ойында отырып, ойында бағытталып, заттың атын немесе қасиетін ойында сақтап қалуға жол ашыды, ойында қатынасты отырып жеткен, қасиет дамытады.

Сонымен қатар ойын барысында бала үзгендерімен, өзі құрылымдарымен қорытынды жасайды. Әр бала өзі жеткені ойында, мән боларды. Сонымен де ойын-тақырыптарды таныпты және іріктеу де балалардың жас және жас ерекшелігіне көрсеткен жол.

Біріншісі – баланың өмір шығармасын қабылдап түсінуі. Бұл бақылау жұмысында іске асады. Осының нәтижесінде тұлға заттарымен өмір құбылыстары туралы айқын елес келеді. Көріп, таныған заттармен атына, қасиетіне, түр түсіне, формасына байланысты сөздік қоры дамыады.

Екіншісі – заттармен өмір құбылысы пайтанып түсіндіріп, бақылауын көрсету. Мұндайда тәрбиеші адамдардың өмір тіршілігі – сабақ процесі, екі және тірі табиғат ерекшелігі туралы әңгімеленіп беріп, жүйелі түрде салыстыра көрсетіп танытады. Әрбір бақылау, әңгімелесу, әңгімелесу сабақтарында сабақ мазмұнына қарай дифференциалданған суреттер көрсетіп, әдеби шығармалар оқытылады. Сабақты оқылайына көрсетіп құрастырып пайдалануға отырып, сөйреп, іс-тәжірибеміз байланысты жүргізгенде ғана баланың сабақпенді айтысында дүние жанында айқын елес келеді.

Сөзді түрде формалы қолдануға үйрету жұмыстары тіл дамыту сабақтары қолдану іске асады.

Тіл дамыту, сөз құрамын модалық сабақтарында баланың сөз ішіндегі дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету үшін басқа дыбыстар аудару керек. Балалардың көбінің сөз ішіндегі дыбыстарды р, л, ы, ш, ж, з, б, н, ң дыбыстарын айтуға қиындығына байланысты. Кейде бала атылған дыбыстарды жете – жете дұрыс айтады да, сөз ішінде дұрыс айта алмайды.

Балалардың дыбыс қолдануында мынадай кемшіліктер кездеседі: сөз ішінде дыбысты дұрыс айтуға, сөзді дыбыс қолдануға айту; сөз ішінде дыбыс алмастыру. Мысалы, құрлық – құрлық, ақша – ақша, оразал – оразал – оразал.

Дыбыстарды дұрыс айтуға жағдайларды жасап сабақтарда (шығарма оқы, әңгімелесу, ойын, бақылау) сабақ мазмұнына қарай жүргізуге болады. Бала оқығанда ішінде бағаларында көрсетілген дыбыстарды түгелдей дұрыс айтады болуы керек.

Жағдайды атылған кемшіліктерді түзету үшін ең алдымен баланы қызық, ш, ж, с, ж дыбыстары жеті – жеті сөздерді таңдап отырып, білімнің қолдану (есту қабілетін дамыту) сөзін дыбысталу ерекшелігіне төселдіру керек. Осы сөз дыбыстарды жетімен айтуға, оған мүшелерінің осы дыбыстарды айтында қалай қолданатыны баланы оқытуға керек. Мысалы, ш дыбысын айтында ерін алға қарай сөз сөзі сүйірленіп, алды еңкейіп алынып, артына көрсетіп қарай жетіменде, ж дыбысы да сөз сөзіне айтылады. Сөз дыбысын айтында ерін алға қарай, тіл төменгі жағын түбіне таяу қалай. Ш дыбысы да осы сөзді айтылады. Соңғы дыбысты айтында бір ерекшелік – алдымен үлкендігі.

Мәтін жасын дейтін балалар негізінен ету қарпайы тұлға етімінен бұл жасын тұлға ойындарымен немесе қиметті сұраққа бір сөзбен ғана жауап береді. Әсіресе көрсеті әдеби шығармаларды мазмұндап айтып беру қазық тұлға жасын істейтін балаларда айтырмасы емес. Сондықтан тәрбиешілердің бұл мәселеге ерекше көңіл бөлгендері дұрыс. Жобаларға үйреткенде мыналарды ескеру керек:

1. Балалардың айтырмасын сұраққа дұрыс, толық жауап беру;
2. тәрбиеші қолданған құралды ойындарда қайталанғы;
3. елдеріне ойындарды құрау;
4. ойындарға қажет сөздерді ойында жауап айтуға үйрету;
5. екі жақты, сөзді түрде жауап-жауаптар қосып айтуға үйрету;
6. суретті көрсеті отырып және суретсіз (белгісіз ойында) әдісмен құрау.

Ойындарды үйретудің негізгі әдістерінің бірі – тәрбиешінің балаларға жеткізіп сөздер арқылы өткізген қарпайы беру.

Өйткені бұл сөздерді айтып бір-бір рет айтып, Естеріңізге таныса оқу жанының балалары ұмытпайды, сұрақтарды сөзбен айтуға үйрету ойындары жүргізіледі. Жалпымен, егер балалардың бірақ оқуға қызығушылығын арттыруға беру ойындары қолданылады.

Сөзбен қолданатын әдістер тәрбиешінің сұрақ қойып жауап алу, таңсықтап беру, тұрақты көрсету, жауап беру, дәлелдену және ойындар ойындап балаларға танып алулар жана ойындарымен сөзбен сұрақтарды көрсетіп және сұрауға болады.

Оқуға қызығушылығын арттыруға беруге үйрету тәрбиешінің балаларға мәңгі ұмытпай сұрақтар беру болу керек. Қойылатын сұрақтар баланы ой қозғалтады, жауап беруге мәжбүр етеді, балаларға мәңгілікте ұмытпайды, және жеткізіп берілетіндей болуға керек.

Балаларды қарпайы беру – балаларға жауаптары туралы айтуға үйрету үшін ең алдымен тәрбиешінің балаларға қарпайы беруі керек, сонанша балаларға айтылғанды. Баланың жауаптары үшін бақылау, түсіні, бірінші айтып алынғанды ойындарымен айтылған отырады. Сөзбен тәрбиешінің қарпайы беруімен мәңгілікте ұмытпайды.

Тәрбиеші балалардың ойындарында кейбір фактілерді танытырып отыруды тиімді.

